

Josef Haslinger

Ob iskanju avstrijske književnosti zadnjega desetletja

Tisto družbeno namreč, kar neko besedilo na prvem mestu vsebuje, četudi ne vedno neposredno očitno, so pogoji, pod katerimi je nastalo.

Michael Scharang

1. Socialni pristop

Avtor želi pisati nekaj dolgega, dobro premišljenega, nekaj velikega, nekaj, kar bi zahtevalo njega in njegove poznejše bralce v celoti, pisati želi roman. Prepušča se ideji, jo izgrajuje, beleži si formulacije, opazovanja, drobce dialoga, situacije si poskuša točno predstavljati in pričenja jih opisovati. Kmalu pa naleti na težave, ki nimajo neposredno opraviti z njegovim književnim rokodelstvom, z umetnostjo besednega oblikovanja, z njegovim stilom, besednim zakladom ali z njegovo virtuoznostjo v uporabi najrazličnejših slovarjev. Njegove težave tičijo globlje, opraviti imajo s sposobnostjo avtorjevega predstavljanja. Visok politik ali podjetnik naj bi dajala romanu odločilne poudarke, stransko vlogo naj igra vsaj kardinal. V središču naj se odvija propadanje kariere majhnega uslužbenca, vendar ne njegovo razmišljanje. Kljub temu se začenjajo bohotiti na pisateljevi mizi predstave tega uslužbenca, njegova doživetja in socialni odnosi, ljubezenska doživetja in strahovi. Tudi z drugimi majhnimi uslužbenci in z njihovim smešnim, nečimrnim, vendar kljub vsemu urejenim hierarhičnim svetom avtor nima težav. Le tam zgoraj, kjer nastaja pritisk, ki ga lahko pisatelj spodaj tako lepo registrira, mu zrak postane prereditelj, odpove sposobnost predstavljanja. Prav tako si ne želi stvari kar tako izmisliti. Njegova zgodba mora biti uglašena in vsebuje naj del sveta, kakor temu pravimo, in sicer več, kot lahko najdemo v globinah duše majhnega uslužbenca. Njegovo propadanje, misli avtor, naj ne bo osebna usoda, gre za svetovno stanje, za družbeni red, ki vse to povzroča. Ne morem resnično storiti, kakor da tiči v duši, ki se je spremenila zaradi težkega delavskega življenja, resnica o naši družbi, pa če to dušo literarno še tako napihnemo; vsa stvar leži v

spreminjanju, prirejanju, misli pisec, in ne v duši sami. Kaj pa sploh je duša, vsak ima dušo, ki jo potrebuje, da se v svojem okolju vsaj za silo znajde, resnice ni v duši nobene. Kdor drži z resnico, misli pisatelj, se zaradi tega ne sme zadovoljiti z iznakaženim ogledalom neke uslužbenske duše. Pisatelj je bral *Brechta*, nezadovoljen je s književnimi deli svojih kolegov, s svojim prav tako. Tudi senc svojega izvora se ne more kar tako znebiti. Svet pozna samo od spodaj.

Po pisateljevem načrtu je potrebnih več srečanj med politikom in podjetnikom. Tudi eno samo bo zadoščalo, če vse skupaj dramaturško dobro pripravim, tuhta pisatelj. Po petih predelavah, pri katerih sprožajo spor o prostoru seveda klišeji in karikatura, popolnoma opusti srečanje, ki je velikega pomena za dogajanje v romanu, in se zadovolji z natančno predstavitvijo situacije, v kateri za srečanja izve mali uslužbenec. Na sledečih straneh duša uslužbenca opazno pridobiva težo. Medtem ko pisatelj še premišlja, kaj naj sedaj stori s podjetnikom — ali naj le-ta v nasprotju z dosedanjim dogajanjem zmanjša svoje podjetje ali ga enostavno nadomesti s prokuristom — mu poide denar. Avstrijski književnik se v taki situaciji znajde. Kako, o tem bomo govorili pozneje.

Recimo, da pridobi pisatelj za pisanje svojega romana še dodatne tri mesece. Do sedaj sem potratil preveč časa za eksperimentiranje, misli. Držati se moram tega, kar znam. Nič več se ne jezi na kardinala, kar spremeni ga v opata samostana, ki oskrbuje njegovo domačo faro. Saj gre vendar le za cerkveno ločitev mlajšega šefa, ki mora delovati vsaj delno verjetno, tako da ima glavna oseba, ki ne more zmagati v majhni vojni uslužbenčeve bližine, dokončno tudi cerkve vrh glave. Pisatelju vendar uspe nekaj izvrstnih scen, kot na primer tista, v kateri se uslužbenec spre s predstavnikom sindikata, prav tako sledeča, v kateri se neki tih sodelavec izkaže kot karierist; propada uslužbenca ni možno več zaustaviti. Ali bo sedaj pisatelj pustil, da izstopi iz obrata in brklja dalje po svojem zakonu, ali pa zapusti zakon in brklja po obratu — oboje, meni avtor, bi bilo preveč — kakorkoli že, zdaj je iz načrtovanega romana o propadu uslužbenca nastal roman o propadu nekega pisatelja. Avtor se tega zaveda, a ne zna si pomagati.

Tako pripoveduje isti roman dobršen del avstrijskih pisateljev zadnjega desetletja. Enkrat se odvija v podeželskem okolju, potem v malomeščansko-obrtniškem, zopet v mestno-industrijskem, nato se povrne v osiromašeno dušo. Obzorje izkušen v principu ostaja enako. In kolegi, s katerimi bi se dalo prepirati, so študirali pravo ali medicino.

V nekaterih romanih zadnjega desetletja lahko opazimo, da hočejo pripovedovati več, kot jim to omogočajo omejeni odnosi njihove produkcije. Nekateri imajo nagnjenje do gestikuliranja, s poetičnim napihovanjem želijo igrati globino, ki je pusto pripovedovanje ne ustvarja, drugi z jezikovnimi refleksijami, v večstransko izmodrovanih sen-

tencah zagotavljajo, da za to, kar pravzaprav hočejo povedati, ne obstaja ustrezen jezik, in sicer le zaradi tega, ker so komaj začeli s tem, da se ga naučijo; zopet pri drugih je narobe enostavno pripovedovalna perspektiva, ves čas grozi, da bo prerasla izkušnjsko obzorje pisatelja in se pripravi do cilja le z banalnostjo, tako rekoč s podpornimi stebri na poznanem terenu. In ostanek? To so mnoge formalno neoporečne zgodbe, ki zaradi varnosti reducirajo svet kar na subjektiven odlomek, ki je avtorjem poznan in blizu; kajti, nesrečno ljubezensko zgodbo so na veliko in popolnoma doživeli tudi sami; ob očetovi smrti jim je postalo jasno, da se s tem nekdanjim fašistom pravzaprav nikoli niso popolnoma razumeli; trd vzpon podložnega kmečkega fanta ali preziranega proletarskega otroka do nesrečnega intelektualca, kar se vleče skozi tri romane, vse to je tudi življenjepis pisatelja samega; avtor govori brez zadržkov o sebi in obračunava z osebami in okoliščinami, ki so v napoto njegovemu prostemu razvoju.

Pisatelj kot maščevalec. Videti je, da je ta motiv odigral pomembno vlogo pri ponovni uvedbi proletarske variante literarnega realizma v sedemdesetih letih. Medtem so se pisci sami toliko proletarizirali, da je popolnoma zadoščalo, če so pripovedovali o sebi. Ustrezno socialnemu stališču avtorja so nekatere pripovedne perspektive subproletarske: največja možna konfrontacija je tista z delovnim človekom. Mogočni so popolnoma padli iz zornega polja.

2. Ekonomski pristop

Medtem je pisec spoznal svoje življenjske in ustvarjalne pogoje. Jasno mu je, da nihče ne čaka na njegov ponesrečeni roman. Rokopisa vendar ne morem kar tako zavreči, misli pisatelj, ko pa sem celo leto vlagal vanj vse svoje moči. Vsaj poskušati moram ponuditi svoj roman, morda uspe, morda obstaja založba, ki pričakuje kaj od moje prihodnosti, in tako naredim pogodbo, ali, morda celo tisto najlepše, se pa motim o svojem rokopisu, ker sem preplašen, in v očeh nekoga, ki ne pozna mojega življenja, je ta rokopis veliko genialnejši, kot si to sam predstavljam .

Po drugi strani pa se pisatelj zaveda, da je medtem postalo njegovo življenje in vse, kar tako življenje spravlja skupaj, za lektorje le dodaten material njihovega vsakdanjega gnusa do literature. Lektor prebere prvi in zadnji stavek, in če se oba dobro pretvarjata, prebere še odstavek v sredini in vrže rokopis na velik kup, tisočtristoštiriinštridesetič v tem letu. In stotič reče tajnici: A ta pisatelj sploh ne misli nehati s pisanjem? Kajti občutek ima, da je prišlo vseh tistih tisoč tristo štiriinštrideset rokopisov od enega pisatelja. In tisti preostali leposlovni pisatelji, ki se leto za letom obiskujejo po založniških stojnicah v Frankfurtu ter pijejo konjak — le redko zaide mednje kak

novinec —, se med seboj obdarujejo s knjigami, nato jih berejo in imajo občutek, da je vse lektoriral isti mož.

Pisatelj pozna nekoga tistih, ki mu knjige letno izhajajo, in pusti, da le-ta priporoči tudi njegov slabi rokopis. Recimo, da ima srečo in dobi odgovor. Recimo, da ima še večjo srečo in odklonitve ne dobi v pismu, ampak v natipkanem pismu na dom. Tako se mu potrdi to, kar je sam že od nekdaj vedel: Njegov roman je slab.

Predelati bi ga moral, misli, osebo malega uslužbenca bi moral obširno opisati, prvotni osnutek popolnoma zavreči in zrcaliti svet le prek paranoje uslužbenčeve duše; to ni neutemeljena paranoja, ki bi ji odgovarjala neka realnost, pa četudi je v resnici to le realnost pisatelja, ki se svojega romana ne more znebiti.

Glavno je, da roman lahko objavim, misli avtor, glavno je, da dobim zanj vsaj nekaj denarja, glavno je, da posel končno steče. Morda bo v nemogočih časopisih vsaj nekaj sprejemljivih razgovorov, v vsakem primeru bo v njih nekaj ugleda in časti, delček javnosti, nekaj dodatnih javnih branj, radijski prispevki, povabilo v najslabši svet vseh svetov, v svet *Wolfganga Krausa*. Glavno je, da se umirim, glavno je, da moj posel končno steče. In nekoč pozneje, misli pisatelj, bom že pridobil toliko potrebnega gibalnega prostora, da bom lahko napisal tak roman, kot si ga že zmeraj želim.

Svoj roman z osnutkom načrtovanega preoblikovanja izroči nekemu državnemu uradu in dobi zanj podporno nagrado, ki zadošča za pokritje bančnih dolgov in še denar za mesec življenja mu ostane. Pisatelj je doletela kar dvojna sreča. Dobil je odgovor založbe in še nagrado. Naenkrat se znajde nad ostalimi pisatelji, ki jim lahko pripoveduje o svojem korespondiranju z založbo in še na kavo jih lahko povabi, saj je prejel nagrado. In pisatelji ga občudujejo, saj sami še ne občujejo z založbami in tudi nagrade še niso prejeli. Tako človek prične postajati avtor. Četudi izhaja njegova nečimrnost le iz porazov, je vendarle tista nečimrnost, ki še ohranja pisateljsko eksistenco.

Ko sesa prah, pere posodo, zaliva rože, dolbe napeljavo, pere perilo in postavlja police za knjige, je mesec hitro naokoli in pisatelj mora razmišljati, kako naj financira svoj roman, za katerega ve, da ne more več postati mojstrovina. Poskuša pridobiti javna branja in hoče napisati roman, udeležuje se vsake antologije in hoče napisati roman, organizira simpozije in hoče napisati roman, vsakega simpozija se udeleži tudi sam in hoče napisati roman, piše recenzije in hoče napisati roman, vse stori, kar mu ponudijo, in hoče napisati roman, napiše članek o avtorju, ki mora storiti vse, kar mu ponudijo, da lahko nato napiše roman, in hoče napisati roman.

Ampak vzemimo, da mu uspe. Zadnje desetletje nudi končno dovolj primerov, v katerih je literatom pod takšnimi pogoji le uspelo. Uspelo, to pomeni, knjiga je izšla, naletela na nekoliko ugleda, na knjižnem sejmu so podpisali pogodbo za žepno izdajo, založba pa je

tako zadovoljna, da je za naslednjo knjigo pripravljena plačati predujem. Pisatelja hvalijo na vseh koncih in krajih, zdaj misli tudi sam, da tako slab njegov roman vendarle ne more biti, predvsem pa obstaja še veliko slabšega, zdaj gre le še za to, kako roman čim boljje prodati. Pripravljen je tudi dejansko sodelovati pri trženju, to je pri dejavnosti, ki s pravim romanom, ki ga še želi napisati, nima nič opraviti. Pripravljen je nastopiti v najslabšem vseh svetov in morda se je tudi pripravljen potegovati za najslabšo vseh nagrad.

Misli: Zakaj bi se krasil z moralo, ki mi samo škoduje, ko pa imam v Celovcu opraviti z istimi literarnimi predstavniki kot tudi sicer, z istimi kritiki, z isto radio-televizijo, z istimi lektorji, z istim tržnim mehanizmom. V Celovcu nastopa vse le v bolj koncentrirani obliki. V Celovcu človek vsaj vidi, da ima literatura že dolgo v svojih prstih to, kar se sicer postori kot postransko delo ob književnem, to, kar je v zvezi z njegovo produkcijo in zastopstvom. Iz avtorja literarnih prispevkov v književnih revijah in antologijah, ki je hotel napisati veliki roman, a se je imel zaradi negostoljubnosti, ki jo prinaša s seboj umetniški začetek, za obsojenega na slab roman, ta avtor je postal pisatelj, ki lahko od enega dneva do drugega veliko izgubi. Ne v svojem poklicu, kajti pisatelj po samoocenjevanju avtorjev ni le poklic, temveč status posebne kvalitete javnosti. Pisatelj je pisatelj in ne novinar. Pisatelju je ljubše, če некоč rečejo o njem, da je nehal s pisanjem ali da je izpisal svoje ideje, kot pa, da je postal novinar. Novinarji so namreč pisci za plačilo. Sicer so pisatelji revnejši pisci za plačilo, a so pisatelji. In če se ne bi našel nihče več, ki bi laskal taki nečimrnosti, novi rod pisateljev ji gotovo bo.

Pisatelj ima naenkrat veliko v igri, njegov poklic je ves njegov občutek samoocenjevanja.

Avtor, ki je zdaj pisatelj, ima vzrok, da svoj samoocenjevalni občutek privije še nekoliko višje, kajti poleg vsega dobi še literarno nagrado ali državno štipendijo za književnost, eno leto po osem tisoč šilingov na mesec. Zdi se mu primeren trenutek, da se preseli v tako stanovanje, v katerem se bo lahko tudi kopal in bo imelo stranišče.

Ni sicer pozabil, kako je v sili reduciriral svoj prvotni osnutek romana na opis uslužbenčeve duše, vendar se zdaj roman še kar prodaja in avtor tako ne ugovarja nekemu kritiku, ko le-ta pravi, da gre ob njegovem romanu za socialno angažirano literaturo in da je način pisanja kritično realističen. (Ah ja, saj tak vendar tudi je, misli na skrivaj.) Razjezi se, če kak germanist v njem išče *Goetheja* sedemdesetih let in ga ne najde, prav besen pa postane, če bere kritiko nekdanjega študijskega kolega, ki mu je leta 1970 očital, da zapravlja svoje moči s književnostjo, namesto da bi se posvetil revoluciji. Medtem se je znašel med socialdemokrati in mu tako še očita, da njegovo pisanje ni drugega kot hišniški realizem, ki mu manjka veliki pregled.

Vesetje ob objavi sicer slabega, vendar v zadnjem trenutku rešenega romana je kmalu mimo, takrat opazi avtor, da bo moral, če bo hotel živeti od svojih prejemkov, v letu dni dokončati že naslednji roman. In ker po vsem sodeč ta hitri enoletni tudi ne more biti nekaj pravega, bo leto pozneje moral napisati že tretjega. Za svojo eksistenco bo moral pisati hitro, kot da ga preganjajo vsi hudiči. In tudi ceno za svoja branja bo moral zvišati.

Kadar hočejo od njega kaj literarnega, mora govoriti o ekonomskem. In vsem, ki mu očitajo ekonomskost, mora razlagati, da gre v prvi vrsti za literarno. Tako se s pisanjem preživlja od ene objave do druge. Še vedno dela velike načrte in še vedno jih mora prekriževati zaradi tistih, ki jih mora poprej izvršiti. Enkrat pač, morda na kakem sprejemu, mu čisto slučajno sedi nasproti gospod Schaffler, vodja založbe, ki izobražuje tudi avstrijske germaniste in literarne kritike, in ta mu reče: Napišite veliki roman osemdesetih let. In avtor odhaja domov pijan in si misli: Da, prav to bom storil.

3. Politični pristop

Avstrijsko literarno javnost sedemdesetih let so predstavljale predvsem samoiniciative avtorjev. Ne tisk, ne trg, ne država jim niso dali na razpolago, kar bi nujno potrebovali: možnosti objavljanja. Tako so ustanavljali avtorji eno konkurzno podjetje za drugim. Ta bi medtem zopet vsa izgnila, če avstrijska literatura ne bi našla novega mecena, socialdemokratske države namreč. Avtorji so postali preveč, da bi jih lahko kar tako prepustili policiji, kot se je to dogajalo še v šestdesetih letih. Tako so iz pravnih primerov naredili socialne primere. Literarna pospešila sedemdesetih let lahko gledamo tudi kot kulturni resocializacijski program in zdi se, da je račun pošel, če pomisliš, da so tisti, ki so se na začetku desetletja delali najbolj revolucionarne, ob koncu desetletja postali najljubši avtorji države in avstrijske radio-televizije. Vendar je bila igra, ki jo je igrala država, dokaj kočljiva. To se je pokazalo najpozneje takrat, ko je nekemu literarnemu delu pripadel politično prebit uspeh. Avtor tega dela je bil prav uradnik zveznega ministrstva za pouk in umetnost. Mislim pesem *Fritza Hermann*a, »Trara trara visoka kultura!« Takrat je državi postalo znova jasno, da ne sme preveč zaupati književnosti, in tako je razvila nekak socialnopersnerski model, pri katerem ne gre literarno ustvarjati brez države, ob tem pa tudi z državo ne gre ne vem koliko. Celoten sistem je zasnovan tako, da morajo dati avtorji uradniško zaprisego, preden jih je kdo prosil za to in ne da bi dosegli ustrezen dohodek.

Od sredine šestdesetih let podeljujejo letno štiri štipendije za literaturo, in sicer literarnemu podmladku pod tridesetim letom sta-

rosti. Navadno se jih za to poteguje osemdeset do sto. Ob natečaju so najbolj zanimiva spremna pisma, v katerih se ponujajo avtorji — naval je velik, izbira majhna — kot vzorčni sodelavci. Neki mlad avtor, ki je kot tekstni preizkus priložil zgodbo o propadlem brezposelnežu okoli petdesetih, seveda ne pravi: »Pišem iz besa, ker v naši državi vegetirajo v največji revščini ljudje, ki so vse življenje garali, medtem ko je drugim bogastvo položeno že v zibelko«, temveč pravi: »S posebnim veseljem sem se udeležil nastajanja knjige ‚Tržna občina‘ pod redakcijo prof. D. Poleg tega sem najmlajši izmed avtorjev. Knjigo so izdali ob praznovanju sedemstote obletnice nastanka trga občine K. junija 1983.«

Profesor D., ki ga omenja avtor, je prav gotovo uradnik, verjetno v tej občini ugledni kulturno dejavni gimnazijski učitelj, ki mu je bilo enkrat dodeljeno državno priznanje in se od tedaj zmeraj prsi, da osebno pozna ministra. Zdaj lahko sicer očitamo avtorju, da trpi pomanjkanje vpogleda v razmerje vsiljevanja, vendar kakorkoli že, v principu je le razumel, kaj pomeni podpiranje literature. Tako leto za letom državna gnada povzdigne nekaj avtorjev v rang pisatelja, pri tem pa nadomesti to, kar pisatelj potrebuje za smiseln obstoj, namreč javnost, z majhno državno naklonitvijo. Seveda prva knjiga ni končana v enem letu. Pisatelj ni izobražen, svojega rokodeltstva se mora sam naučiti. Tako rekoč na sredi uka mu znova črtajo sredstva za to. Svoje knjige ne more napisati do konca, svoje prvotne poklicne načrte je že zdavnaj zavrgel, pod takimi pogoji celo prekinil izobraževanje. Tako leto za letom nastaja rastoča rezervna vojska kulturnih funkcionarjev.

Če pride tak avtor po letu dni nazaj in pravi, da svojega rokopisa še ni končal in da potrebuje dodaten denar, tedaj bo imel na splošno smolo, če se ne obnaša dostojno, ali pa mu bodo objasnili, da lahko dobi denar, ne za svojo literaturo, temveč za posredovalno delo med literaturo in državo. Tako bo avtor, da bi lahko ostal avtor, pač nekaj organiziral, uprizoril, izdal, štel, predvsem ne bo to, kar bo kot naslednje predložil državi, nadaljevanje njegovega podpiranega literarnega dela, temveč popolnoma neliterarni koncept kakega simpozija, razstave o literarnih časopisih ali simpozija o simpozijih ali razstave o nekdanjih razstavah literarnih časopisov. Pravzaprav je dobrodošlo vse, če le ni literatura. Tako se kaže najbolj opazna poteza avstrijskega pospeševanja literature sedemdesetih let v tem, da je uspelo državi rekrutirati najbolj gibčne — to je mišljeno vseskozi priznано, saj je tudi samohvala — in najboljše kulturne funkcionarje iz vrst mnogoobetavnih avtorjev. Predali njihovih pisalnih miz so polni delno končanih rokopisov. Medtem ko hodijo stari kulturni funkcionarji v gledališča in na sprejeme, sedijo v zadnjem desetletju rekrutirani kulturni funkcionarji novega tipa doma in končujejo na pol končane rokopise, na pol končane kompozicije, na pol končane slike, kar jim

po pravici daje občutek, da niso nikoli nehali biti umetniki. Boljšega stika s kulturno bazo država še ni imela.

Zdaj se lahko zgodi, da avtor dokonča svoj rokopis tudi pod takimi bednimi pogoji, žal to ni veliki literarni dosežek niti ni osumljen bestsellerstva. Eden povprečnih literarnih manuskriptov sedemdesetih let pač, za katerega ni takoj od začetka jasno, ali ga bo založba Residenz odklonila ali sprejela. Recimo, da ga odkloni. Avtor slučajno sreča enega od kulturnih delavcev, ki jih je spoznal pri svoji funkcionski dejavnosti, in mu pove o svoji nesreči pri Residenzu.

In kaj boste storili sedaj, vpraša uradnik. Avtor mu odgovori: Ponudil bom v Nemčijo.

Uradnik razmišlja trenutek, guba čelo, zaupljivo obrne svojo glavo proti avtorju.

Če tam nikogar ne poznate, pravi, je to več kot nezanesljivo. Boljšo idejo imam. Knjigo boste objavili pri neki manjši dunajski založbi, honorar vam izplača občina Dunaj in takoj imate pravice do denarnega prispevka iz socialnega fonda avtorjem.

Tako imamo novega avtorja, ki mu država v celoti nadomešča javnost. Knjige teh avtorjev ne pridejo v knjižno prodajo niti ne v literarno kritiko, tudi v literarnoznanstvenih debatah jih ne omenjajo, kljub vsemu pa obstajajo. Kdor trdi, da o njih ne gre diskutirati, še nobene ni vzel v roke. To je literatura zadnjega desetletja, ki je ni treba niti pozabiti, da jo lahko ignoriraš. Zlata jama za literarno ponovno odkrivanje čez petdeset let. Kot je znano, je to čas, ki mora preteči, da se avstrijska literarna znanost posveti svojemu predmetu. Seveda lahko najde avtor, katerega literarna produkcija je bila že od samega začetka izročena pogojem avstrijske kulturne politike, sčasoma tudi ekonomski pristop k literaturi. Vendar vemo, da je nekomu, ki že začne kot socialni primer, vsa stvar še dvakrat težja.

4. Literarni odstop

Recimo, da avtor izdaja literarni časopis. Dobro je spal, obilno zajtrkoval, kot vsako četrtkovo jutro zalil rože in opravil gospodinjska dela. Nič ne govori zoper delovni dan, bogat z idejami. Ob pol desetih prinese pošto iz nabiralnika. Pregleda jo, ko se vrača v stanovanje. Devetdeset procentov je takega, kar mora opraviti v zvezi s časopisom. Iz kuverte, na kateri je napis 'tiskovina', potegne brošuro o sodobni avstrijski literaturi, katere avtor velja za odprtega in z znanjem bogatega književnega znanstvenika. V kazalu išče avtor svoje ime, a ga ne najde. No prav, si misli, saj tičim še na začetku, in se popraska za ušesom.

Ko je znova v stanovanju, ugotovi, da tudi nikomur izmed njegovih ožjih prijateljev ni posvečen nobeden izmed člankov. Nato pre-

lista brošuro in le naleti na omenjeno ime tega ali onega prijatelja in celo na svoje. Vsaj registrirali so nas, si misli. Ko hoče brošuro že počasi odložiti, zagleda ime svojega prijatelja *Gustava Ernsta*, še enkrat jo potegne k sebi in bere, da se je *Gustav Ernst* ob svojem romanu »Samotni razred« (1979) sicer trudil, vendar mu je spodletelo, ker je problematiko, ki jo je hotel predstaviti, opisal preveč subjektivno.

Spomni se na programske stavke *Gustava Ernsta* iz prejšnjih časov OSJEGA GNEZDA, s katerimi se ni identificiral le avtor sam, medtem že deset let izdajatelj literarnega časopisa, temveč se je z njimi prav tako identificirala cela nova generacija avtorjev — »Zanimalo bi me spraviti jezik do tja, kjer trpljenje in nasilje še nimata jezika, imenovati protislovja, ob katerih smo se zlomili (...) In tako razumem razvoj svojih jezikovnih sposobnosti kot razvoj svoje sposobnosti, da naredim zaznavanja, ki potegnejo nase sposobnost zaznavanja bralca in mišljenje, ki se vedno izkaže kot nezadostno in tako kliče po novem delu« —, tako se je tedaj izrazil *Gustav Ernst* in z njim so se identificirali tako avtor in izdajatelj literarnega časopisa kot vsa generacija avtorjev, četudi vedo sedaj, da so se takrat preveč širokoustili, da se v svojih delih niso držali tega, kar so zahtevali, temveč so takšno literaturo proklamirali, in to v času, ki ga germanisti zdaj obravnavajo kot »čas brez manifestov«, misli avtor in izdajatelj literarnega časopisa in se spominja drugih izdajateljev literarnih časopisov, ki so, ko so spoznali ekonomski pristop k literaturi, imeli naenkrat dovolj izdajanja literarnih časopisov, le *Gustav Ernst* ne, ta si je s svojim penetrantnim izdajanjem literarnih časopisov izgradil še ekonomski pristop k literaturi in o njem zdaj pripoveduje, da je imel k problematiki realnosti le subjektiven pristop, medtem ko so druge, katerih literatura ni niti za kanček boljša, hvalili, pri tem so, misli avtor, našli le ekonomski pristop, ki nekoliko zakriva subjektivnega, in pri tem misli avtor na lastno delo izdajalca literarnih časopisov in avtorja in na to, da bodo vsi tisti, katerih rokopise zdaj bere, popravlja in o njih debatira, jih nosi iz stanovanja v pisarno, iz pisarne h grafiku, od grafika v tiskarno, da bodo vsi tisti enkrat našli ekonomski pristop k literaturi, le on, avtor in izdajatelj, bo večno pisal svoj roman, da ga bo končno le subjektivno obvladal, in misli na to, kako bo moral beračiti na ministrstvu, ker časopisa finančno ne morejo več vzdrževati, tudi ne ob udeležbi vseh izdajateljev, in misli na to, kako je sedel kot šolarček pred uradnikom, ki mu je solil pamet, najverjetneje je sedel pred uradnikom, ki dobro zasluži, in mu je, njemu, ki kot avtor sporadično dobro zasluži in kot izdajatelj eno figo zasluži, pridigal o zakonu varčnosti, četudi si izdajatelj in njegovi kolegi še zamišljati več ne morejo, pri čem bi lahko še sploh kaj prihranil, samo da bi lahko obdržali časopis, in potem je mislil še na še višjega uradnika, ki prav gotovo še

bolje zasluži, ki je končno privolil v podporo, vendar od tedaj zameri avtorju in izdajateljju, kajti le-ta se je pozabil naknadno zahvaliti, misli na vse tiste manuskripte, ki jih je prebral, presodil, poslal nazaj, se o njih pogovarjal z avtorji, misli na dolge noči, v katerih je pisal pisma, misli na to, kako je spravljal časopise v vreče, jih opremiljal z napisi, zalepljal z znamkami, nosil na pošto, jih razvrščal po poštnih številkah, misli na po cele dneve trajajoča pošiljanja zvezkov v knjigarne, na tako smešna opravila, kot so knjigovodstvo in urejanje abonentnih kartic, ponovno pošiljanje, spreminjanje naslovov, odpovedi in nova naročila, pisanje kartotečnih kartic in spiskov naslovov in fotokopiranje teh spiskov, in naenkrat zasliši glasove kolegov, ki si med seboj pripovedujejo, da je on, avtor, enkrat obetavno začel, potem pa postal bolj izdajatelj in funkcionar, tedaj vidi pred seboj ogromen kup rokopisov za literarno revijo, zažene jih v zrak in kriči glasno, kolikor le more: Svoja posrana dela opravljajte sami!

Nato se usede med razmetane rokopise in misli na to, da so v zadnjem času izhajale knjige, ki se ne imenujejo pripovedi ali romani, temveč *razburjanje* ali *prekinitev*, in lahko si predstavlja, da bo sam kmalu napisal tako knjigo. Ta misel ga nekoliko pomiri.

Vstane in si nekaj zapiše na listek. Nato zapusti stanovanje in si misli: Skrbel naj bi za urejeno nadaljevanje časopisa. Morda pa bi časopis hotel imeti kdo drug. Škoda bi bilo, če ne bi več obstajal.

Na listku, ki ga je pustil, piše: Napisati literarni odstop!

Prevedla Andreja Sabati